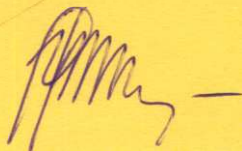

№11
Г-82

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ГРИШИН Юрій Олександрович

УДК 343.123.3+343.137

ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА
ЗІ СКЛАДАННЯМ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА

Спеціальність 12.00.09 - кримінальний процес
та криміналістика; судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2000 р.

КОД ЕКЗЕМПЛЯРА

42503

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ України (МВС України)

Науковий керівник – Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук
Смітєнко Зінаїда Дмитрівна, Національна академія внутрішніх справ України, професор кафедри кримінального процесу.

Офіційні опоненти – Заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор
Грошевий Юрій Михайлович, віце-президент Академії правових наук України;

кандидат юридичних наук, доцент **Шибіко Василь Петрович**, завідувачий кафедрою правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Провідна установа: відділ кримінально-правових та кримінологічних проблем
Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України.

Захист дисертації відбудеться "7" КВІТНЯ 2000 р. о "10⁰⁰" годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 в Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого (610024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого (610024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

Автореферат розісланий "6" БЕРЕЗНЯ 2000 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

БИТЯК Ю. П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Реалізація конституційної ідеї створення правової держави в Україні обумовлює реформування національної системи кримінального судочинства. Конституційні принципи презумпції невинності (ст. 62) й підтримки державного обвинувачення в суді (п. 5 ст. 129) прямо визначають тільки одну форму закінчення досудового розслідування, у результаті якого обвинувачуваний був би поставлений у становище підсудного з усіма наслідками, що випливають із цього - направлення кримінальної справи до суду із підсумковим обвинувальним актом суб'єкта, який провадив розслідування. При цьому Конституція не вирішує проблему збереження в законодавстві країни, що реформується, домінуючого стану слідства як найбільш складної процесуальної діяльності, стосовно якої аналогічна діяльність органів дізнання на даний час має допоміжний характер на початковому етапі розслідування. Такий підхід законодавця до побудови майбутнього кримінального процесу, по-перше, визначає необхідність теоретичного обґрунтування найбільш доцільних форм завершення досудового слідства, а по-друге, актуалізує розробку проблем його закінчення зі складанням підсумкового обвинувального документа в справі.

Різним аспектам проблем закінчення досудового слідства зі складанням підсумкового обвинувального акта присвячені роботи С.А. Альперта, В.М. Бикова, В.З. Веселова, О.І. Галагана, М.Ф. Горського, О.І. Гриненка, Ю.М. Грошевого, А.П. Гуляєва, А.Я. Дубинського, С.П. Єфимичева, Р.В. Жогина, В.С. Зеленецького, В.С. Зубарева, Ю.М. Калмикова, Н.В. Калмикової, Г.К. Кожевникова, Ю.В. Кореневського, В.П. Коржа, М.Г. Коршика, Л.П. Крисіна, О.М. Ларіна, В.З. Лукашевича, В.Т. Маляренка, Ю.В. Манаєва, Л.А. Маріупольського, А.Я. Меженцевої, Г.М. Миньковського, М.П. Митрохіна, О.Р. Михайленка, О.Б. Муравіна, І.Д. Перлова, Г.А. Печникова, С.К. Пітерцева, Д.А. Постоного, З.Д. Смітєнко, В.Ф. Статкуса, С.С. Степачева, В.А. Стремовського, М.С. Строговича, О.В. Танцори, Ф.М. Фаткуліна, П.В. Шумського, П.С. Елькінд, Н.А. Якубович, Р.Х. Якупова та інших процесуалістів. При всій різноплановості робіт зазначених авторів їх об'єднує розгляд проблем досудового слідства у відриві від конституційних основоположних засад його сучасної організації - принципу змагальності. Це утрудняє розроблення концепції реформування стадії досудового розслідування в сучасних умовах формування демократичних основ української держави й інтернаціоналізації світового співтовариства. Крім цього, проведене автором дослідження стану слідчої практики показало, що серйозні недоліки, відступи від норм закону, спрощення при складанні підсумкового обвинувального документа багато де в чому пояснюються відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій, розроблених на основі узагальнення практики застосування норм, що регулюють зміст і структуру такого процесуального акта, а також сучасних досягнень кримінально-процесуальної науки й криміналістики. Сукупність наведених обставин й обумовила вибір теми даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами і планами. Дисертаційне дослідження автора передбачено планами науково-дослідної роботи Луганського інституту внутрішніх справ і Національної академії внутрішніх справ МВС України на 1996-2000 рр.

Мета і завдання дослідження. Основна мета дослідження - розробка концептуальних основ реформування етапу закінчення досудового слідства, визначення й конкретизація його оптимальної конструкції з позиції посилення змагальних засад кримінального процесу і підвищення ефективності процесуальних гарантій, а також напрацювання на цій основі рекомендацій, спрямованих на вдосконалення структури, змісту і методики складання підсумкового обвинувального документа в справі. Для досягнення зазначеної мети дослідження в роботі накреслене вирішення таких завдань:

- ◆ обґрунтування необхідності розвитку змагальних засад досудового слідства, а також доцільних форм його закінчення в кримінальному процесі України, який реформується;
- ◆ систематизація етапів історичного розвитку інституту закінчення досудового слідства в Україні;
- ◆ аналіз положень кримінально-процесуального закону України, що регулюють закінчення досудового слідства, дослідження спірних точок зору щодо їх удосконалення й обґрунтування позиції автора з цих проблем;
- ◆ законодавче, теоретичне й практичне визначення правового статусу слідчого, начальника слідчого підрозділу й прокурора, а також розробка на цій основі ефективної конструкції етапу закінчення досудового слідства;
- ◆ обґрунтування поняття підсумкового рішення досудового слідства й характеристика оптимальної форми обвинувального акта досудового слідства;
- ◆ узагальнення практики прийняття підсумкового рішення про закінчення досудового слідства з обвинувальним висновком, виявлення в ній тенденцій, обумовлених недосконалістю діючого закону, вироблення пропозицій щодо удосконалення його норм;
- ◆ розробка пропозицій щодо раціональної методики складання обвинувального акта досудового слідства.

Методологія, методика й емпірична база дослідження. Загальною методологічною основою дослідження є положення матеріалістичної діалектики щодо пізнання реальної дійсності та їх зв'язок із практичною діяльністю при здійсненні кримінального судочинства. У ході наукового дослідження широко використовувалися як емпіричні (анкетування, контент-аналіз змісту кримінальних справ, метод самооцінки й експертних оцінок, статистичної інформації), так і теоретичні (методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, історичний, логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий і аксіологічний) методи. Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали досягнення в галузі теорії держави і права, правової психології, лінгвосоціопсихології, ети-

ки і соціології, кримінально-процесуального права, криміналістики і кримінального права.

У роботі проаналізовані: правові акти вітчизняного і закордонного законодавств в умовах існування різних історичних форм кримінального процесу; нормативні акти й постанови Пленуму Верховного суду України, більше 170 наукових праць вітчизняних і закордонних авторів; рекомендаційні законодавчі акти, підготовлені провідними вченими Співдружності Незалежних Держав (СНД), законодавство США, Німеччини і Франції, а також міжнародно-правові документи.

Достовірність і обґрунтованість висновків автора підтверджується емпіричними даними, отриманими ним у процесі вивчення правової статистики, узагальнення кримінально-процесуальної практики правоохоронних органів України. Дисертантом проанкетовано більш 500 слідчих, начальників слідчих підрозділів, прокурорів, суддів і адвокатів, а також вивчено 862 закриті кримінальні справи і 565 архівних кримінальних справ, закінчених із складанням обвинувального висновку.

Наукова новизна дослідження. Вона полягає в тому, що автором уперше в рамках дисертаційної роботи зроблена спроба комплексного дослідження проблем закінчення досудового слідства з позиції конституційного принципу розподілу влади в кримінальному судочинстві. При цьому враховувався міжнародний досвід із питання розробки європейської моделі кримінального судочинства. Проведене дослідження дає можливість наукового обґрунтування оптимальної конструкції завершального етапу досудового слідства, а також механізму ефективних процесуальних гарантій захисту конституційних прав і свобод громадян в умовах демократичних основ української держави, що зароджуються. Є науковою новелою і результати досліджуваних автором питань, пов'язаних із розробкою структури, змісту і раціональних способів складання підсумкового обвинувального акта досудового слідства.

Проведене дисертантом дослідження дає змогу сформулювати такі основні положення, що виносяться на захист:

1. У кримінально-процесуальному законодавстві України, що реформується, орган дізнання не повинен бути наділений правом закінчення розслідування кримінальних справ зі складанням підсумкового обвинувального акта.

2. Необхідно зберегти в новому КПК України закінчення досудового слідства у формі складання підсумкового обвинувального акта, постанови про закриття кримінальної справи і постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру.

3. Пропонується розширити права слідчого стосовно до суб'єктів, які здійснюють процесуальний контроль і нагляд за досудовим слідством, шляхом позбавлення начальника слідчого підрозділу і прокурора права давати слідчому обов'язкові для нього вказівки і скасовувати його постанови, що обумовлює вилучення з КПК ст.114 (1).

4. Сферу судового контролю на досудових стадіях необхідно поширити на всю процедуру порушення кримінальних справ і їх розслідування, а також пов'язане з ни-

ми дотримання конституційних прав і свобод громадян. При цьому для здійснення судового контролю необхідно увести до всіх загальних судів України посаду слідчого судді, повноваження якого були б пов'язані тільки з виконанням цієї функції.

5. Повноваження прокурора не повинні бути пов'язані зі здійсненням функції керівництва досудовим слідством. У цьому зв'язку пропонується, по-перше, наділити прокурора правом і обов'язком реагувати на виявлене ним порушення законності в ході досудового слідства тільки шляхом внесення протесту в порядку ст.21 Закону "Про прокуратуру", а по-друге, вирішувати всі суперечки, що виникли між слідчим і прокурором із приводу внесення в слідчий підрозділ протесту, у суді в слідчого судді.

6. Пропонується авторське обґрунтування необхідності закріплення в новому КПК України такої процедури закінчення досудового слідства зі складанням обвинувального акта слідчого, яка б надавала всім зацікавленим учасникам процесу право знайомитися з матеріалами кримінальної справи до складання підсумкового процесуального документа і заявляти відповідні клопотання.

7. Обґрунтовується необхідність внесення до ч.1 ст.217, найменування, а також чч.1 і 6 ст.218 КПК коректив, що дозволяють пов'язати закінчення досудового слідства саме зі складанням підсумкового обвинувального акта і направленням кримінальної справи до суду.

8. Після ознайомлення з матеріалами кримінальної справи (при закінченні досудового слідства зі складанням підсумкового обвинувального акта) необхідно встановити реальні часові умови всім зацікавленим учасникам процесу не тільки для заяви обґрунтованих клопотань, але й для оскарження постанов слідчого про часткову або повну відмову в їхньому задоволенні в суді в слідчого судді. Це обумовлює внесення змін до ч.3 ст.217, а також чч.1 і 3 ст.221 КПК.

9. Позбавлення прокурора функції керівництва слідством обумовлює не затвердження ним підсумкового обвинувального акта слідчого або його складання, а винесення постанови про підтримку державного обвинувачення в суді або постанови про відмову в підтримці державного обвинувачення в суді. У цьому контексті потрібно зберегти в КПК норму, що зобов'язує слідчого після складання обвинувального акта направляти кримінальну справу прокуророві (ст.225), виключити з КПК ст.230 і внести відповідні правові корективи до ст.ст.227-229, 231 і 232.

10. У запропонованій автором процедурі закінчення досудового слідства підсумковий обвинувальний документ слідчого повинен одержати найменування "обвинувальний акт". Це обумовлює внесення змін у найменування ст.223 КПК та інші його норми, у яких використовується термін "обвинувальний висновок".

11. Пропонується авторське обґрунтування необхідності покладання на слідчого обов'язку вручення обвинувачуваному, його захисникові і законному представникові, потерпілому, цивільному позивачеві, цивільному відповідачеві або їх представникам копії обвинувального акта не пізніше доби з моменту його складання і, відповідно, дати їм можливість заявити клопотання по суті складеного підсумкового документа, а

також оскаржити його в суді в слідчого судді. Це обумовлює правове коригування ст.223, а також скасування ч.1 ст.254 КПК.

12. Обвинувальний акт складається з вступної, описової, резолютивної і заключної частин, кожна з яких несе визначене змістове навантаження. У цьому зв'язку пропонується принципово нова редакція ст.223 КПК України.

13. Пропонується ввести до ст.224 КПК України частину другу, що передбачає включення як додатків до обвинувального акта й іншої, не передбаченої цією статтею, довідкової інформації, що полегшує ознайомлення з матеріалами кримінальної справи або сприйняття змісту підсумкового документа слідчого.

14. Обґрунтовуються раціональні способи складання обвинувального акта.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані автором висновки і пропозиції можна використати для вдосконалення кримінально-процесуального законодавства, а також слідчої, прокурорської і судової практики. Законодавча реалізація результатів дослідження може сприяти посиленню змагальних засад кримінального процесу України, створенню демократичної слідчої структури та відповідної до неї конструкції закінчення досудового слідства, а також розширенню процесуальних гарантій захисту конституційних прав і свобод громадян. Запропоновані дисертантом концептуальні основи реформування стадії досудового розслідування можуть бути використані в роботі зі створення нового українського КПК, у викладанні курсу "Кримінальний процес" і спецкурсів з досудового розслідування, а також при розробці відповідної навчально-методичної літератури.

Особистий внесок здобувача. Положення, що містяться в дисертації, знайшли відбиток у п'ятьох публікаціях, виконаних здобувачем у співавторстві. Всі вони розроблені дисертантом самостійно.

Апробація результатів дослідження. На основі матеріалів дослідження автором підготовлені й направлені до вищого законодавчого органу України пропозиції про реформування стадії досудового розслідування. Комітет із питань законності і правопорядку Верховної Ради підтвердив їх науково обґрунтований характер і визнав за необхідне використати в законопроектній роботі над новим КПК країни. Основні положення дисертації обговорені на міжнародній науково-практичній конференції "Людський чинник і підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів" (Луганськ, 1995); на міжрегіональній науково-практичній конференції "Творча спадщина П.І.Новгородцева (до 130-річчя з дня народження) та актуальні проблеми побудови правової держави в Україні" (Луганськ, 1996), "круглому столі" за участю членів координаційного комітету по боротьбі з організованою злочинністю Луганської обласної державної адміністрації, юристів, економістів, політологів, соціологів, співробітників МВС, прокуратури і СБУ, працівників банківських структур і контрольних органів Луганської області (Луганськ, 1997), а також на постійно діючій науково-практичній конференції "Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю" Міжрегіональної академії керування персоналом (Луганськ, 1999).

Напрацьовані автором положення використовуються в системі службової підготовки слідчих і дізнавачів УМВС України в Луганській області, навчальному процесі, а також у науково-дослідній роботі слухачів і курсантів ЛІВС МВС України.

Публікації. Основні положення і висновки дисертації викладені в 12 публікаціях загальним обсяг 51,2 друкованих аркуша.

Структура дисертації відповідає меті і завданням дослідження. Вона складається із вступу, двох розділів й шести підрозділів, висновків, додатків і списку використаної літератури (174 найменування). Загальний обсяг дисертації складає 180 сторінок.

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, визначаються його мета й завдання, характеризується новизна отриманих результатів і їх практичне значення, сформульовані основні положення, які виносяться на захист, подаються дані про апробацію результатів дисертаційної роботи.

Перший розділ "Поняття закінчення досудового слідства" складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 "Форми закінчення досудового слідства" обґрунтовуються найбільш доцільні форми закінчення слідства в кримінальному процесі України, що реформується. Автор підтримує процесуалістів, які вважають, що в сучасних умовах проведення судово-правової реформи в країні украй важливо створювати життєво ефективні правові конструкції, що, з одного боку, відповідають міжнародним демократичним принципам права, а з іншого боку - враховують культуру й історію України (О.Р.Михайленко, В.П.Корж та ін.). Проведений з цієї позиції ретроспективний аналіз розвитку вітчизняного інституту закінчення досудового слідства в умовах існування різних історичних форм кримінального процесу (у період до судової реформи 20 листопада 1864 року і по цей час), зокрема, показав: 1) закриття кримінальної справи і направлення її до суду зі складанням обвинувального акта (висновку), а з прийняттям КПК 1961 року й направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру виступають як історично апробовані процесуальні форми закінчення досудового слідства в Україні; 2) із моменту проголошення незалежності України в державі взятий курс на розвиток змагально-досудового слідства в кримінальному процесі; 3) формування ефективної процедури закінчення досудового слідства об'єктивно можливе тільки за умов суворого дотримання конституційного принципу розподілу влади в кримінальному судочинстві (ст.6).

Аналіз положень Конституції (ст.ст.6,121 і 129) у контексті отриманих результатів історичного огляду, а також змісту наукових розробіток вітчизняних і закордонних процесуалістів, у тому числі і на рівні міждержавного консультативно-правового співкування вчених країн, що входять до СНД, дозволив авторові прийти до логічного висновку про те, що в законодавстві країни, яке реформується, необхідно встановити такий порядок досудового провадження, який зберіг би домінуючий стан слідства як найбільш складної процесуальної діяльності стосовно якої діяльність органів дізнання

повинна мати допоміжний характер на початковому етапі розслідування кримінальної справи. По-перше, такий підхід до визначення співвідношення дізнання і досудового слідства відповідає історично сформованій законодавчій практиці в Україні, по-друге, відповідає змагальним засадам кримінального судочинства (М. Строгович, А. Машовець, М. Іванова, О. Левченко), і по-третє, заснований на реальних економічних умовах здійснення судово-правової реформи в країні. У цьому зв'язку дисертант аргументовано заперечує пропозиції про покладання на органи дізнання розслідування в повному об'ємі у справах про нетяжкі злочини (автори Концепції правової реформи в Україні) і злочини невеликої і середньої тяжкості, але без складання підсумкового обвинувального акта (автори проекту КПК України). З позиції викладеного дисертант ототожнює завершення досудового провадження з закінченням досудового слідства.

У літературі, присвяченій періодизації досудового провадження, його закінчення традиційно включається до змісту завершального етапу розслідування. Пов'язавши криміналістичне поняття закінчення етапу розслідування (І.М.Лузгін) із процесом підготовки, прийняття і реалізації процесуальних рішень слідчого (А.Я.Дубинський), автор прийшов до закономірного висновку про те, що для з'ясування процесуального поняття закінчення досудового слідства необхідно виявити ті тенденції, які характеризують розвиток як усього комплексу рішень, що виносять слідчі при завершенні розслідування, так і їх співвідношення. Аналізуючи роботи О.М. Ларіна, Г.М. Ветрова, М.С. Строговича, Л.М. Карнеєвої, Л.Б. Алексеева та інших процесуалістів, присвячених питанню формування функції обвинувачення в процесі розслідування злочинів, дисертант обґрунтував, що розв'язати це питання можна шляхом класифікації процесуальних рішень слідчого на акти, з прийняттям яких може бути остаточно реалізована функція обвинувачення на досудовому слідстві (О.Б.Муравін). Зазначена класифікація дозволила автору теоретично обґрунтувати виділення на етапі закінчення досудового слідства трьох видів взаємопов'язаних рішень. Перший вид пов'язаний із формуванням підсумкового обвинувачення і направленням кримінальної справи до суду, другий - із вирішенням функції обвинувачення на досудовому слідстві шляхом закриття кримінальної справи і третій вид - із вирішенням функції обвинувачення (у процесуальному понятті) шляхом направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Аналіз слідчої практики підтвердив практичну значимість названих видів рішень при закінченні досудового слідства (ст.212 КПК).

Враховуючи, що закінчення досудового слідства у формі складання підсумкового обвинувального документа, постанови про закриття кримінальної справи і постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру виступають як історично апробовані, теоретично і практично обґрунтовані форми завершення розслідування у кримінальній справі та пропонується зберегти їх у кримінальному судочинстві України, що реформується.

У підрозділі 1.2 "Правовий статус владно-розпорядницьких суб'єктів, які приймають рішення про закінчення досудового слідства" аналізуються законодавчі, теоретичні й практичні аспекти правового статусу слідчого, начальника слідчого підрозділу, прокурора і суду з позиції відповідності процесуальних повноважень зазначених суб'єктів конституційним змагальним засадам кримінального судочинства. При цьому автор підтримує позицію тих процесуалістів, котрі вважають, що для створення змагального досудового слідства і відповідно етапу його закінчення "необхідне чітке розмежування основних кримінально-процесуальних функцій обвинувачення, захисту й вирішення справи і, відповідно, суб'єктів, які їх здійснюють (А.О.Машовець). Аналізуючи у цьому контексті теоретичні розробки Н.А. Якубович, М.С. Строговича та інших авторів, дисертант приходить до висновку про те, що при змагальній побудові кримінального процесу саме розходження інтересів учасників процесуальної діяльності і визначає здійснення ними різних кримінально-процесуальних функцій.

Відповідно до чинного законодавства рішення про завершення досудового слідства приймають слідчий і прокурор, які остаточно і вирішують функцію обвинувачення на досудовому слідстві (ст.ст.114,212-226,227 і 232 КПК).

У наукових працях вітчизняних і закордонних авторів висловлюються різні точки зору щодо системи процесуальних функцій, здійснюваних слідчим. Автор розділяє обгрунтовану точку зору О.Б.Муравіна про те, що слідчий до встановлення особи, винної у вчиненні злочину, здійснює функцію розслідування, а після її встановлення - і функцію обвинувачення. В основі виконання цих функцій лежить принцип процесуальної самостійності і відповідальності слідчого (ст.114 КПК). Законодавчий, теоретичний і практичний аналіз правового положення слідчого показав, що він не відповідає пізнавальному характеру його процесуальної діяльності, принципам оцінки доказів і прийняття рішень за внутрішнім переконанням. Це визначає розширення прав слідчого щодо суб'єктів, які здійснюють процесуальний контроль (начальник слідчого підрозділу) і нагляд (прокурор) за досудовим слідством у законодавстві України, що реформується. Такого роду пропозиція передбачає в законодавстві України, що реформується, позбавити керівника слідчого підрозділу права здійснювати процесуальний контроль за діяльністю слідчого і, відповідно, обумовлює вилучення з КПК ст.114 (1).

Розвиваючи висловлену пропозицію, автор аргументовано показав, що вступ України до Ради Європи, а також прийняття нової Конституції країни поклали початок процесу розвитку вітчизняного кримінального судочинства у бік зближення з нормами європейського кримінального процесу, який усе більше збагачується змішаними структурами, коли слідство здійснюється під контролем судді, який є арбітром з основних питань юрисдикційної процедури і контролює дотримання особистих свобод (наприклад, у німецькому і португальському кримінальному процесі). Водночас аналіз ст.ст.29-32 Конституції і норм глави 22 КПК свідчить про те, що повноваження слідчого і прокурора недостатньо обмежуються судовою владою, яка відповідно до конституційного принципу поділу влади повинна врівноважувати і розділяти межі їх владних

функцій під час розслідування кримінальних справ. Такий стан Закону не виключає зловживання владою і, відповідно, порушення конституційних прав і свобод громадян у сфері досудового слідства. Автор підтримує процесуалістів, які відстоюють точку зору про те, що встановлення судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу належним чином захистить конституційні права і свободи громадян, а також забезпечить законність при проведенні розслідування злочинів (В.Д.Бринцев, В.Стефанюк, І.Л.Петрухін та ін.). Розвиваючи зазначену точку зору в контексті положень ст.55 Конституції, яка гарантує посилення судового захисту законних прав і свобод громадян від сваволі посадових осіб держави, дисертант обґрунтовано пропонує поширити сферу судового контролю на всю процедуру порушення кримінальних справ і їх розслідування, а також пов'язане з ними дотримання особистих прав і свобод громадян. У цьому зв'язку він позначає відповідні повноваження суду, (розгляд скарг, клопотань і відводів учасників процесу, а також заяв органів дізнання, слідчого і прокурора з приводу суперечок, що виникли між ними; санкціонування застосування найбільш суворих заходів кримінально-процесуального примусу і слідчих дій, пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод громадян; закриття кримінальних справ), а також пропонує відмежувати судовий контроль у досудових стадіях кримінального процесу від правосуддя шляхом уведення до всіх загальних судів України посади слідчого судді, діяльність якого була б пов'язана тільки зі здійсненням судового контролю.

Правовий статус прокурора автор досліджує, дотримуючись висловленої в літературі точки зору про те, що прокуратура відповідно до теорії поділу влади не може бути елементом судової і виконавчої влади. Вона повинна діяти від імені і за дорученням законодавчої влади, що не дозволить сконцентрувати всю повноту влади в одному органі (В.В.Долежан, Т.Б.Вільчик, А.Ф.Козлов та інші.). Дисертант, визначивши функцію прокурорського нагляду як законоохоронну (Ю.М.Грошевий, Д.І.Пишнийов), підкреслює обґрунтованість позиції О.Р.Михайленко, В.С.Зеленецького, В.П.Коржа, П.В.Шумського та інших вітчизняних процесуалістів, які вважають, що прокурор для виконання покладеної на нього функції нагляду за розслідуванням використовує функцію процесуального керівництва досудовим слідством незалежно від його відомчої підпорядкованості. Однак, на його думку, є дуже спірним їх твердження про те, що досудове слідство як специфічний об'єкт прокурорського нагляду визначає вибір саме функції керівництва і, відповідно, пов'язаних із нею методів нагляду. Проведене дослідження методів реагування прокурора на виявлені порушення закону у ході розслідування і при його закінченні (ст.227 КПК), що по суті збережені й авторами проекту КПК України (ст.25), дозволив автору прийти до висновку про те, що вони не враховують особливості досудового слідства як предмета свого пізнання. Їх зміст вступає в протиріччя з ґносеологічними, логічними і психологічними правилами оцінної діяльності слідчого, що істотно порушує принцип його процесуальної самостійності і відповідальності. Більше того їх використання (п. 5 ст.227 КПК) ігнорує саму сутність, мету і завдання прокурорського нагляду за дотриманням законів (ст.ст.1 і 4 Закону "Про

прокуратуру") і ставить прокурора в становище слідчого, тобто піднаглядного, а не наглядового суб'єкта. При цьому законодавець не враховує і важливе значення психологічної установки прокурора, у якого керівництво слідством породжує почуття відповідальності за долю справи і позбавляє його можливості об'єктивно оцінювати допущені при розслідуванні справи похибки і помилки.

З цієї позиції логічно обґрунтовується положення про те, що для посилення змагальних засад досудового слідства, забезпечення реальної дії принципу процесуальної самостійності слідчого, створення правових гарантій захисту законних прав громадян і досягнення істини в справі повноваження прокурора не повинні бути пов'язані зі здійсненням функції керівництва досудовим слідством. З урахуванням цього висновку аргументовано пропонується, по-перше, наділити прокурора правом і обов'язком реагувати на виявлене ним порушення законності у ході досудового слідства тільки способом внесення протесту в порядку ст.21 Закону "Про прокуратуру", який не передбачає втручання в оперативну діяльність піднаглядного органа, а по-друге, вирішувати всі суперечки, що виникли між слідчим і прокурором з приводу внесення в слідчий підрозділ протесту, у суді в слідчого судді.

У підрозділі 1.3 "Загальна характеристика процесуальних рішень про закінчення досудового слідства" досліджується відповідність процесуальних рішень про завершення розслідування конституційним принципам кримінального судочинства. Аналізуючи чинне законодавство України, а також наукові розробки, автор аргументовано показав, що існуючий порядок закінчення досудового слідства із закриттям кримінальної справи (ст.214 КПК) не тільки не відповідає змагальним засадам кримінального процесу, але й обмежує дію конституційного принципу презумпції невинності в процесі доведення на досудовому слідстві, а також право громадян, які постраждали від злочину, на захист своїх конституційних прав. Його необхідно змінити шляхом уведення такої процедури, яка б дала зацікавленим учасникам процесу (обвинувачуваному (або підозрюваному), його захисникові або законному представникові, потерпілому, цивільному позивачеві, цивільному відповідачеві і їх представникам) право знайомитися з матеріалами кримінальної справи до складання підсумкового процесуального акта і заявляти відповідні клопотання. З огляду на це, пропонується зберегти в законодавстві України, що реформується, аналогічний зазначеному порядок закінчення досудового слідства зі складанням обвинувального акта (ст.ст.217-222 КПК), а також внести до ч.1 ст.217, найменування, ч.1 і 6 ст.218 КПК правові корективи, що дозволяють пов'язати закінчення досудового слідства саме зі складанням підсумкового обвинувального акта і направленням кримінальної справи до суду.

Дисертант обґрунтовує, що існуюча редакція ст.221 КПК, не виключає, а передбачає обмеження конституційного принципу забезпечення права обвинувачуваного на захист (ст.63), а також рівності сторін обвинувачення й захисту як одного з засад змагальності в кримінальному процесі (А.О.Машовець).З цієї позиції аргументовано пропонується встановити реальні тимчасові умови названим зацікавленим учасникам

процесу не тільки для заяви обґрунтованих клопотань, але й для оскарження постанов слідчого про часткову або повну відмову в їх задоволенні в суді в слідчого судді. Це обумовлює внесення відповідних коректив до ч.3 ст.217, а також чч.1 і 3 ст.221 КПК.

У роботі також доводиться, що позбавлення прокурора функції керівництва досудовим слідством обумовлює не затвердження ним підсумкового обвинувального акта слідчого або його складання, а винесення постанови про підтримку державного обвинувачення в суді або постанови про відмову в підтримці державного обвинувачення в суді. На користь такої позиції виступають не тільки правила оцінної діяльності слідчого, але й загальноприйняті в теорії кримінального процесу механізм і форма прийняття процесуального рішення (А.Я.Дубинський). Більше того, підсумковий обвинувальний акт за формою і змістом повинен бути висновком обвинувальної влади. Її представляє на стадії досудового розслідування слідчий, а не прокурор, наглядова діяльність якого не може безпосередньо породжувати функцію обвинувачення, прямо пов'язану із функцією розслідування. Прокурорський нагляд спрямований тільки на забезпечення законності формування обвинувачення в ході слідства. На це вказує і конституційний термін "підтримка державного обвинувачення в суді" (п.1 ст.121 Конституції), що означає, на аргументовану думку автора, здійснення діяльності, спрямованої на відстоювання прокурором у суді перед стороною захисту законності підсумкового обвинувачення слідчого. Отже, для забезпечення урегульованого правового режиму захисту свого процесуального інтересу як сторони обвинувачення при відданні обвинувачуваного під суд, прокурор зобов'язаний прийняти конкретне рішення з питання про підтримку в суді обвинувачення, сформульованого в обвинувальному акті слідчого. Воно повинно бути пов'язане з результатами перевірки прокурором справи, що надійшла до нього, здійсненої за правилами процесуальної форми (Ю.М.Грошевський, Д.І.Пишньов) і зафіксованої згідно із законодавчою практикою у формі постанови, приблизні зразки якої розроблені дисертантом. Така позиція не суперечить думці деяких із вітчизняних процесуалістів, які вважають, які прокурор повинен оформляти рішення про підтримку державного обвинувачення в суді на стадії досудового розслідування (О.Р.Михайленко, П.В.Шумський). Більше того, покладення на прокурора обов'язку складання підсумкового обвинувального акта досудового слідства (В.Т.Маляренко, автори проекту КПК) вимагає збільшення кількості прокурорів в Україні, що є неможливим у сучасних умовах проведення судово-правової реформи в країні (В.П.Корж). У цьому зв'язку також пропонується зберегти в КПК норму (ст.225), котра зобов'язує слідчого після складання обвинувального акта, направляти справу прокуророві, а також виключити з нього ст.230 і внести відповідні правові корективи до ст.ст. 227-229, 231 і 232.

Підводячи підсумки дослідження, автор формулює поняття закінчення досудового слідства.

Розділ 2 "Закінчення досудового слідства зі складанням обвинувального акта" має три розділи.

У підрозділі 2.1. "Поняття, значення і вимоги, що ставляться до обвинувального акта" акцентується увага на тому, що підсумковий обвинувальний акт є найважливішим і найбільш відповідальним документом слідчого, що завершує досудове слідство. Він є різновидом процесуального рішення в кримінальному процесі і йому притаманні всі його основні риси (А.Я.Дубинський, В.С.Зеленецький, В.М.Биков та ін.). У загальному вигляді він представляє правовий акт слідчого, що виражає його висновки про направлення справи до суду для вирішення питання про винність особи у скоєнні інкримінованого йому злочину.

Дисертант підкреслює, що згідно з чинним законодавством і запропонованою ним процедурою закінчення досудового слідства, підсумковий обвинувальний акт складається тільки після ознайомлення зацікавлених суб'єктів із матеріалами справи і дозволу заявлених клопотань (ст.ст.218-222 КПК). Аналізуючи законодавство України, наукові праці М.П.Давидова, А.І. Галагана, Д.С.Суєло, І.Либуса, В.О.Коновалової та інших учених, автор доходить висновку про те, що для забезпечення дотримання принципу презумпції невинності на завершальному етапі розслідування слідчий зобов'язаний у підсумковому обвинувальному акті чітко обґрунтувати і мотивувати свій висновок про необхідність притягнення особи до кримінальної відповідальності. При цьому документ, що розглядається, повинен виражати не просто думку слідчого про винність обвинувачуваного, але і його внутрішнє переконання як результат оцінки зібраних у справі доказів. Це зводить обвинувальний документ до розряду особливо відповідальних актів досудового слідства.

Автор, полемізуючи з О.Р.Михайленком, В.С.Зеленецьким і М.С.Строговичем з питання про юридичну природу підсумкового обвинувального документа, підкреслює, що в умовах дії запропонованої ним процедури закінчення досудового слідства він є актом обвинувальної влади. З цієї позиції він підтримує висловлену в літературі думка про те, що підсумковий документ у справі "...за своєю суттю зовсім не є будь-яким висновком - це саме акт, рішення обвинувальної влади" (М.С.Строгович). Він повинен дійсно отримати найменування "обвинувальний акт", тому що термін "обвинувальний висновок" не в повній мірі відбиває його юридичну природу. Використовуючи наукові розробки в галузі науки лінгвосоціопсихології (Т.М.Дридзе), загальної теорії права (С.І.Вільяньський) і теорії кримінального процесу, дисертант обґрунтував, що при конструюванні найменування підсумкового обвинувального акта необхідно користуватися термінологією, що вказує на сутність самого процесуального рішення слідчого, яке містить " ...не тільки логічний висновок, але й державно-владне розпорядження", приводить у дію правовий примус (С.С.Алексєєв). У цьому контексті етимологія і юридичне значення слова "акт" найбільш точно визначають суть рішення слідчого при закінченні досудового слідства. Зазначена пропозиція обумовлює використання в законодавстві України, що реформується, терміна "обвинувальний акт" для позначення підсумкового обвинувального документа слідчого. Це передбачає правове коригування тих норм КПК, у яких використовується термін "обвинувальний висновок".

Розкриваючи суспільно-політичне, юридичне, профілактично-виховне й організаційно-технічне значення підсумкового обвинувального акта слідчого, автор обґрунтовує, що для забезпечення реалізації права обвинувачуваного на захист, а також змагальності сторін необхідно покласти на слідчого обов'язок вручення обвинувачуваному, його захисникові і законному представникові, потерпілому, цивільному позивачеві, цивільному відповідачеві або їх представникам копії обвинувального акта не пізніше доби з моменту його складання, відповідно, надати їм можливість заявити клопотання по суті складеного підсумкового документа, а також оскаржити його в суді в слідчого судді. Це обумовлює правове коригування ст.223, а також скасування ч.1 ст.254 КПК.

Підсумковий обвинувальний документ, будучи процесуальним актом досудового слідства, повинен відповідати і вимогам, що ставляться до нього, питання про які розглянуте в теорії кримінального процесу досить докладно. У цьому контексті автор аргументовано показує, що обвинувальний акт повинен бути законним, обґрунтованим, мотивованим, своєчасним і справедливим. Більше того, він повинен відповідати вимогам всебічності, повноти й об'єктивності, а з позиції мови і стилю повинен бути визначеним, граматичним, логічним і відбивати високу культуру оформлення.

Підводячи підсумки дослідження, автор формулює поняття обвинувального акта.

У підрозділі 2.2. "Структура і зміст обвинувального акта" зазначається, що питання про структуру обвинувального акта в теорії кримінального процесу є дискусійним. КПК характеризує її у найзагальнішому вигляді, виділяючи дві частини - описову і резолютивну (ч.1 ст.223). Водночас у літературі були висловлені пропозиції про виділення в обвинувальному акті вступної (С.К.Пітерцев, В.М.Биков, В.М.Тертишник та інш.) і заключної (Л.А.Маріупольский, В.Ф.Статкус, В.С.Тульчина) частин.

Автор вважає, що обвинувальний акт складається з вступної, описової, резолютивної і заключної частин. По-перше, цьому документу, як різновиду процесуального рішення повинні бути притаманні властивості його структурної організації, яка включає поряд з описово-мотивуючою і резолютивною частинами, також і вступну. По-друге, із позиції інформаційно-цільового аналізу, активно використовуваного в лінгвосоціопсихології, текст будь-якого процесуального документа має ієрархічну структуру, утворену нерівнозначними смисловими блоками, складеними з мовних засобів, котрі передають його зміст. Проведений у цьому контексті аналіз ч.6 ст.223 і ст.224 КПК, а також практики складання обвинувального акта дозволив виділити в ньому елементи (підпис слідчого, місце і час складання, а також додатки), що виконують у тексті документа інші комунікативні функції, чим елементи, об'єднані в резолютивну частину (ч.5 ст.223 КПК). Ці елементи утворюють самостійний інформаційний блок документа, що завершує його смисловою структурою. Це визначає їх об'єднання в самостійну - заключну частину, котру необхідно виділяти в тексті обвинувального акта.

На основі запропонованої процедури закінчення досудового слідства, аналіза чинного закону і наукових розробіток, а також узагальнення передового слідчого до-

свіду автор обґрунтував, що з позиції виконання принципів уніфікації ділового писемного мовлення виділені ним частини обвинувального акта повинні характеризуватися наступним.

Вступна частина містить вихідну інформацію, необхідну для правильного сприйняття всього документа. Вона складається із заголовка документа, що вкочає його найменування, номер кримінальної справи, прізвище й ініціали обвинувачуваного (обвинувачуваних), кримінальний закон, за яким кваліфіковано інкримінований обвинувачуваному (кожному з обвинувачуваних) злочин; дати, приводу і підстави до порушення кримінальної справи, спеціального звання, прізвища й ініціалів особи, яка порушила кримінальну справу, злочини, передбаченої КК, за ознаками якого вона порушена; даних про рух кримінальної справи. Автор розкриває смислові і стилістичні особливості її тексту і пропонує варіант заголовка обвинувального акта.

Описова частина є центральним і найбільш складним розділом обвинувального акта, у якому повинні бути відбиті всі обставини, що складають предмет доведення (ст.64 КПК). Вона містить у собі такі підрозділи: преамбула; сутність справи; особистість обвинувачуваного у справі; відомості про потерпілого, цивільний позов, заходах щодо забезпечення відшкодування матеріальних збитків і можливої конфіскації майна; причини й умови, що сприяли скоєнню злочину, і заходи щодо їх усунення; відомості про рух матеріалів кримінальної справи. Зміст цих елементів розкривається з позиції їх відповідності конституційним і спеціальним принципам кримінального процесу.

У резолютивній частині сформульований головний висновок слідчого. Вона містить відомості про особистість обвинувачуваного, юридичне формулювання пред'явленого обвинувачення з обов'язковою вказівкою конкретних статей КК, за якими злочини кваліфіковані і формулювання рішення слідчого про направлення кримінальної справи до суду. Автор обґрунтовано пропонує відбивати в цій частині лише основні біографічні дані обвинувачуваного, а також не включати до юридичного формулювання обвинувачення фабулу злочину, як це практикується у слідчій практиці.

Заключна частина повинна включати перелік членів слідчо-оперативної групи, якщо вона була створена в ході розслідування; місце і час складання документа; підпис особи, яка його склала, а також додатки. Пропонується розширити практику додатка до обвинувального акта та іншої, не передбаченої законом інформації, що полегшує ознайомлення з матеріалами справи або сприйняття змісту підсумкового документа. Реалізувати зазначену пропозицію необхідно шляхом введення до ст.224 КПК частини другий відповідного змісту.

На основі отриманих результатів дослідження, автор пропонує принципово нову редакцію ст.223 КПК.

У підрозділі 2.3."Практичні рекомендації щодо складання обвинувального акта" доводиться, що складання обвинувального акта необхідно починати задовго до закінчення розслідування з проведення відповідної підготовчої роботи як невід'ємного елемента техніки планування розслідування. Автор вважає, що, з огляду на особливості

форми й змісту обвинувального акта, механізму його прийняття, принципи і структуру планування з позиції психології праці, а також основні типові документовані операції процесу керування, вона повинна включати: 1) накопичення і класифікацію інформації, яка є доказом у справі на основі бази даних, необхідних для планування розслідування і складання обвинувального акта; 2) систематизацію матеріалів кримінальної справи; 3) розробку плану обвинувального акта.

У роботі рекомендуються передові методи накопичення, збереження, вилучення і групування за визначеними ознаками інформації у справі, оснований на широкому використанні можливостей ПЕОМ. Автор підкреслює, що розроблена ним форма обвинувального акта, відповідаючи вимогам уніфікації мови і стилю офіційних документів, розвиває стандартизований стиль викладу його тексту з використанням машинного опрацювання. У цьому контексті визначається приблизна мета програм, котрі можуть складати програмне забезпечення такої автоматизованої системи.

Особливості систематизації матеріалів кримінальної справи досліджуються на основі відомих теорій і практиці способів розміщення документів слідчого провадження (хронологічного, тематичного, за особами і змішаного). Пропонуються варіанти оптимального розміщення матеріалів кримінальної справи.

На думку автора, відповідно до загальної техніки планування розслідування необхідно складати письмовий план обвинувального акта, обов'язкової форми котрого не повинно існувати. У цьому зв'язку він пропонує приблизну форму плану обвинувального акта, що відбиває структуру документа, що позначає основні елементи його змісту, способи і терміни їхнього викладу (і перекладу), а також осіб, відповідальних за їх підготовку (при груповому методі розслідування).

Аналізуючи слідчу практику та спеціальну літературу, дисертант рекомендує раціональні прийоми написання тексту обвинувального акта, оснований на особливостях організації індивідуального і групового методів розслідування злочинів, на використанні слідчим ПЕОМ, а також стійких словесних конструкцій, наявних у законах і підзаконних актах, і вироблених тривалою юридичною практикою.

У висновках у концентрованому вигляді підводяться підсумки дослідження загальнотеоретичних і практичних проблем етапу закінчення досудового слідства, а також сформулював конкретні пропозиції щодо реформування досліджуваного інституту в сучасних умовах формування демократичних основ української держави. Ці пропозиції, спрямовані на посилення змагальних основ кримінального процесу і підвищення процесуальних гарантій у законодавстві України, що реформується, пов'язані з обґрунтуванням :

- ◆ стану досудового слідства у системі кримінально-процесуальної діяльності;
- ◆ доцільних форм закінчення досудового слідства;
- ◆ необхідності зміни правового положення слідчого, начальника слідчого підрозділу, прокурора і суду;
- ◆ створення демократичної процедури закінчення досудового слідства;

- ♦ оптимальної форми підсумкового обвинувального акта слідчого;
- ♦ раціональної методики складання обвинувального акта досудового слідства.

За темою дисертації опубліковані такі роботи автора:

1. Быков В.М., Гришин Ю.А. Обвинительное заключение по групповому уголовному делу: Лекция. - Ташкент: Ташкентская высшая школа МВД СССР, 1988. - 35 с. - 2,25 п. л.
2. Гришин Ю.А. Проблемы совершенствования методики составления процессуальных актов предварительного расследования // "Человеческий фактор в повышении эффективности деятельности правоохранительных органов". Материалы международной научно-практической конференции. Луганск. 1995. С. 115-118 - 0,25 п.л.
3. Гришин Ю.А., Папу В.В. Система доказательств в обвинительном заключении // "Творческое наследие П.И.Новгородцева (к 130-летию со дня рождения) и актуальные проблемы построения правового государства в Украине" . Материалы межвузовской научно-практической конференции. Луганск. 1996. С.149-153 - 0,25 п.л.
4. Гришин Ю.А. К вопросу о методах усиления ответственности прокуратуры за качество следственной работы в условиях судебно-правовой реформы. // Там же. С.174-177 - 0,25 п.л.
5. Гришин Ю.А., Четверкин М.И. Расследование деятельности преступных сообществ с участием защитника: Учебн.-практ. пособие. - Луганск: РИО ЛИВД, 1997. - 279 с. - 17,5 п.л.
6. Гришин Ю.А., Смитисенко З.Д. Предварительное следствие. Словарь речевых стандартов: Учебн.-практ. пособие. - Луганск: РИО ЛИВД, 1997. - 72 с. - 4,75 п.л.
7. Гришин Ю.А. Из истории развития досудебного расследования в Украине: Учебное пособие. - Луганск: РИО ЛИВД, 1997. - 144 с. - 9,12 п.л.
8. Гришин Ю.А. Актуальные проблемы института соучастия и составления обвинительного заключения по уголовным делам о деятельности преступных сообществ // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ № 1 - Луганськ: РВВ ЛІВС, 1997. - С.163-171 - 0,5 п.л.
9. Гришин Ю.А. К вопросу о принципе процессуальной самостоятельности и ответственности следователя // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ № 3. - Луганськ: РВВ ЛІВС, 1998. - С.133-143 - 0,5 п.л.
10. Гришин Ю.А. О структуре обвинительного заключения // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ № 4. - Луганськ: РВВ ЛІВС, 1998. - С.138-143 - 0,5 п.л.
11. Гришин Ю.А. Окончание досудебного следствия с составлением обвинительного заключения: проблемы и пути реформирования: Монография. - Луганск: РИО ЛИВД, 1999. - 252 с. - 15,75 п.л.
12. Гришин Ю.А. Курочка Н.И. К вопросу о методике составления обвинительного заключения по уголовному делу // "Актуальные проблемы борьбы с преступностью". Материалы научно-практической конференции МАУП (Луганский филиал), 15-16 июня 1999 г. - Луганск: ООО "Знания", 1999. С.76-93 - 0,6 п.л.

АНОТАЦІЯ

Гришин Ю.О. Закінчення досудового слідства із складанням обвинувального акта. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2000.

Досліджується комплекс теоретичних і практичних проблем реформування етапу закінчення досудового слідства із складанням обвинувального акта слідчого в умовах посилення змагальних засад кримінального процесу та підвищення процесуальних гарантій. Пропонуються напрацьовані на цій основі рекомендації, спрямовані на вдосконалення форми обвинувального акта, а також методики його складання.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: досудове слідство, змагальність, слідчий, обвинувальний акт.

АННОТАЦИЯ

Гришин Ю.А. Окончание досудебного следствия с составлением обвинительного акта. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого, Харьков, 2000.

Исследуется комплекс теоретических и практических проблем реформирования этапа окончания досудебного следствия с составлением обвинительного акта следователя в условиях усиления состязательных начал уголовного процесса и повышения процессуальных гарантий.

Основная цель исследования - разработка концептуальных основ реформирования этапа окончания досудебного следствия, определение и конкретизация его оптимальной конструкции с позиции усиления состязательных начал уголовного процесса и повышения эффективности процессуальных гарантий, а также наработка на этой основе рекомендаций, направленных на совершенствование структуры, содержания и методики составления итогового обвинительного документа по делу. Для ее достижения в диссертации предпринята попытка комплексного исследования проблем окончания досудебного следствия с позиции конституционного принципа разделения властей в уголовном судопроизводстве. При этом учитывался международный опыт по вопросу разработки европейской модели уголовного судопроизводства. Проведенное исследование даст возможность научного обоснования оптимальной конструкции завершающего этапа досудебного следствия, а также механизма эффективных процессуальных гарантий защиты конституционных прав и свобод граждан в условиях зарождающихся демократических основ украинского государства и интернационализации мирового сообщества. Представляется научной новеллой и результаты исследования автором

вопросов, связанных с разработкой структуры, содержания и рациональных способов составления итогового обвинительного акта досудебного следствия.

Диссертация состоит из вступления, двух разделов и трех подразделов.

Во вступлении обосновывается выбор темы исследования, обозначаются его цели и задачи, характеризуется новизна полученных результатов и их практическое значение, сформулированы основные положения, которые выносятся на защиту, приводятся данные об апробации результатов диссертационной работы.

Первый раздел "Понятие досудебного следствия" состоит из трех подразделов. В подразделе 1.1 "Формы окончания досудебного следствия" автор обосновывает необходимость развития состязательных начал отечественного досудебного следствия и целесообразные формы его окончания в реформируемом законодательстве Украины. В подразделе 1.2 "Правовой статус властно-распорядительных субъектов, принимающих решения об окончании досудебного следствия" им анализируются законодательные, теоретические и практические аспекты правового статуса следователя, начальника следственного подразделения, прокурора и суда с позиции соответствия процессуальных полномочий указанных субъектов конституционным состязательным основам уголовного процесса. В подразделе 1.3 "Общая характеристика процессуальных решений об окончании досудебного следствия" диссертант исследует соответствие процессуального порядка окончания досудебного следствия конституционным принципам уголовного судопроизводства.

Второй подраздел "Окончание досудебного следствия с составлением обвинительного акта" состоит из трех подразделов. В подразделе 2.1 "Понятие, значение и требования, предъявляемые к обвинительному акту" рассматривается правовая сущность итогового обвинительного документа применительно к предложенной диссертантом процедуре окончания досудебного следствия. В подразделе 2.2 "Структура и содержание обвинительного акта" раскрываются теоретические и практические проблемы формы итогового обвинительного документа по уголовному делу. В подразделе 2.3 "Рекомендации по составлению обвинительного акта" рассматриваются вопросы, связанные с разработкой рациональной методики составления обвинительного акта.

В выводах в концентрированном виде подводятся итоги исследования общетеоретических и практических проблем этапа окончания досудебного следствия, а также формулируются конкретные предложения по реформированию исследуемого института современных условиях формирования демократических основ украинского государства и интернационализации мирового сообщества.

Сформулированные автором выводы и предложения можно использовать при совершенствовании уголовно-процессуального законодательства, а также следственной, прокурорской и судебной практики. Законодательная реализация результатов исследования может способствовать усилению состязательных начал уголовного процесса Украины, созданию демократичной следственной структуры и соответствующей ей конструкции окончания досудебного следствия, а также расширению процессуальных

гарантий защиты конституционных прав и свобод граждан. Предложенные диссертантом концептуальные основы реформирования стадии досудебного расследования могут быть так же использованы в работе по созданию нового украинского Уголовно-процессуального кодекса.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: досудебное следствие, состязательность, следователь, обвинительный акт.

SUMMARY

Grishin Y.A. Completion of a pre-trial investigation with formation of an accusatory act. - Manuscript.

Thesis for awarding the degree of the Candidate of Law in Specialiti 12.00.09 - criminal procedure and criminalistics; forensic expertise. National law academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi. Kharkiv, 2000.

It is researched the complex of theoretical and practical problems of reforming of the stage of completion of a pre-trial investigation with formation of an accusatory act under conditions of intensification of competition of criminal process and increase of procedural guarantees. It is proposed produced on that basis recommendations that is purposeful to improve forms of an accusatory act and also methodic of its formation.

KEY WORDS: pre-trial investigation, controversy, investigator, accusatory act.

Відповідальний за випуск к.ю.н., доцент **В.М.Хотинець**

Підписано до друку 11.02.2000. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура таймс. Умовн. друк. арк. 1,25.
Тираж 100 прим. Зам. № 1.

Редакційно-видавний відділ ЛІВС МВС України
Друкарня РВВ ЛІВС
91493, м. Луганськ, сел. Ювілейне, вул. К. Маркса, 4.
